

ק ר ח

תקצוף" — כי לפי שהקב"ה יודע מחשבות הרי הוא יודע מי הוא החוטא ועל מי לקצוף, אבל אם נפש "אלקי הנשמות" אינו מובן: מהו ענינו של "אלקי הנשמות" כהקדמה למ"ש "ה" איש אחד יחטא וגו'?"

זהו שרש"י ממשיך: "אין מדת כמדת בור'ד וכו' אבל אתה כו' ויודע אתה מי החוטא", והיינו שלפי פירושו זה ש"אלקי הרוחות" היינו "יודע מחשבות", מוסבר ההמשך בכתוב — וזהו ההכרח לפירושו.

וצריך להבין:

(א) למה לרש"י להסביר הדבר (ש"אין מדת כמדת בור'ד") ע"י ה"משל של "מלך בור'ד וכו'" — איזו הבהרה ותוספת ביאור יש ע"י משל זה?

(ב) באם יש במשל זה איזו הסברה בהענין ולכן מביאו רש"י — מהו ה"טעם שלא הביאו רש"י מוקדם בתורה — בפ' וירא' בטענת א"א (הדומה

(7) בראב"ע הנ"ל כתב: והטעם פ"י אל כי יוכל לכלותם כי הרוחות בידו הם, אבל לפי"ז אין לזה שייכות לטענת משה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף". (8) ומה שמעתיק רש"י גם תיבת "אל" יש לבאר עפ"מ"ש רש"י (תשא לד, ו): "אל אף זו מדת רחמים וכו'", וע"פ פרש"י בהעלותך יב, יג.

והיינו כי לפרש"י כחנת משה באמרו "אל אלקי הרוחות גו'" היתה לעורר רח"מים, משא"כ לפי הראב"ע שבהערה הקור' דמת ה"ז להיפך, וא"כ גם מתיבת "אל" הוכחה לפירושו.

(9) יח, כב.

א. על הכתוב: ויפלו על פניהם וגו' מעתיק רש"י: "אל אלקי הר"ח" ומפרש: "יודע מחשבות, אין מדת כמדת בור'ד, מלך בור'ד שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא".

והנה בפשטות — כוונתו של רש"י היא: לדייק שאין לפרש "אלקי הרוחות" במובן של נשמות, אלא במובן של מחשבות — ופי' "אלקי הרוחות": אלקים היודע מחשבות. (וכמו שמצינו בפרשה הקודמת: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו גו'", שתיבת "רוח" הנאמר בה ענינה מחשבה). וההוכחה לזה: רק לפי זה מובנת השייכות של התחלת הדבור "אלקי הרוחות" למ"ש לאח"ז "האיש אחד יחטא ועל כל העדה

(1) פרשתנו טז, כב. ולהעיר: סיום ה' ענין: (הרוחות) לכל בשר. ובירוש' סנה' (פ"ז ה"ח) דמאלקי כל בשר מרבינן ב"ג. ולכאורה צ"ע השייכות לכאן, ואדרבא שייכת דוקא בטענת אברהם (לקמן בפנים). ולהעיר מצפ"ע ס"פ בהר. ואכ"מ. וראה לקו"ש פ' קרח תשל"ו.

(2) מתנחומא כאן. במדב"ר כאן.

(3) ראה ברא"ם כאן.

(4) ראה בתיב"ע ות"י כאן. וראה גם בראב"ע כאן בפ"י הא'.

(5) שלח יד, כד. וראה גם יחזקאל כ, לב ובפרש"י.

(6) וראה רש"י שם: "שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב וכו'", היינו המחשבה כפי שהיתה בלבו וכפי שנתגלתה בדבורו. וראה בנו"א שם: הרוח שהבינו מפיו.

הקב"ה יפה אמרת: "אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא".

וגם בזה צלה"ב:

(א) מהי כוונת רש"י בפירושו זה, שבמקום "האיש אחד" יחטא שנאמר בקרא כתב "הוא החוטא" והוסיף תיבת "ואתה (על כל העדה תקצוף)" — הרי לכאורה אין בזה כל תוספת ביאור בהכתוב¹⁴.

(ב) באם כוונת רש"י לפרש (באיזה אופן שהוא) מ"ש "האיש אחד" יחטא (וגם) ועל כל העדה תקצוף, הו"ל להעתיק גם תיבות אלו או עכ"פ לרמזם ב"וגו".

(ג) מהי כוונת רש"י בזה שמוסיף הענין: "אמר הקב"ה יפה כו' חטא". יתירה מזו

(ד) במענה לטענת משה — אמר הקב"ה אל משה: "העלו מסביב לך משכן קרח דתן ואבירים", והכתוב מפרש העונש שהגיע לשלשתם. עפ"ז

לכאורה לטענת משה בעניננו ובמילא גם שם מתאים להביא משל זה בנוגע לסדום: "האף תספה צדיק עם רשע"¹⁵?

(ג) הרי גם מלך בוד, באם מושל בצדק ויושר, הרי כשיחטא אחד לא יעניש אנשים רבים כ"א שימנה שופט וכו' שיחקור וידרוש ויברר "מי ה' חוטא", ואפילו אם הוא באופן שא"א לברר מי הוא החוטא, הרי עדיין דורש ביאור — וכי בשביל זה שלא הוברר מי הוא האחד¹⁶, שחטא יעניש מלך ישר הולך את "כולם"?

(ד) פתח רש"י בלשון "סרחה (עליו מקצת מדינה)" ומסיים בל' "(מי ה) חוטא"¹⁷?

(ה) כן — מסיים רש"י "אינו יודע מי החוטא" ל' יחיד, ודלא כהפתיחה "שסרחה עליו מקצת מדינה"¹⁸?

ב. אח"כ מעתיק רש"י התיבות "האיש אחד" ומפרש: "הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף. אמר

(14) מ"ש רש"י "יפה אמרת" (ל' יחיד) אף ד"האיש אחד גו' "אמר גם אהרן — כי "וידבר הוי' אל משה" (לכד — שרק בו שייך "דבר אל העדה"), ואולי הי' כתוב בפרש"י אמרת' (בתוספת קו על התי"ו — במקום מ"ם) — ובטעות הושמט הקו לאח"ז. (15) במפרשי רש"י כאן כתבו שכונת רש"י לומר שאין פה "יחטא" לעתיד (ראה אזה"ת, כאן) אלא שהוא חוטא כבר, ו"תקצוף" הוא כפשוטו: ל' עתיד, אבל נוסף על המבואר לקמן בפנים דא"כ הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבות "יחטא", וגתק צוף:

(א) הו"ל לרש"י לומר "חטא" או "חוטא" (לשנות מעתיד לעבר או להוה) ולא "הוא החוטא" (כשם התואר ובהדגשת "הוא"). (ב) למה הוסיף רש"י תיבת "ואתה".

(10) וגם לפי השני שברש"י שם: האף (רוגז) ישיאך שתספה.

(11) בתנחומא ובמדב"ר כאן: "מלך בוד שמרדו עליו בני המדינה . . אם הם עשירה או עשירים וכו'" אבל בפרש"י השמיט ענין זה ("אם הם עשירה כו'") כי בפשוטו של מקרא ה' רק חוטא אחד כמ"ש "האיש אחד יחטא וגו'". ולהעיר מפרש"י פנחס כו, יא. וראה לקמן הערה 26.

(12) ובפרט — שמשנה רש"י בזה מל' התנחומא ובמדב"ר כאן — דבמאי דפתח מסיים: " . . שמרדו עליו בני המדינה . . שאינו מכיר בהם מי מרד ומי לא מרד".

(13) משא"כ בתנחומא ובמדב"ר: " . . ש' מרדו עליו בני המדינה (סתם, ואח"כ מפרש) . . אם הם עשירה כו'".

אנשי העדה ומשכם בדבריו שהוא מתכוון לטובתם וכו', עד שהכניסם בתלונות על משה ואהרן. והוא הדבר בנוגע לראשי המשתתפים בהמחלוקת. שהם "דתן ואבירם וגו' ואנשים מבניי חמישים ומאתים", וכמו שפרש"י: "בשביל שהי' שבט ראובן (שממנו היו דתן ואבירם וכו' ו"רובן" של הר"ן איש) שריו . . שכן לקת ובניו . . . נשתתפו עם קרח במחלוקתו", והיינו שהשתתפותם במחלוקת באה עי"ז שקרח פיתה אותם והסיתם עד שנדמה להם שטענתו נכונה יי. אבל הם מצ"ע לולא פיתויו של קרח. לא היו נכנסים למחלוקת זו.

[ואף שבדואי אין לו לאדם להצדיק א"ע בהתנצלות זו יי. שאין הוא האשם בזה שעשה דבר שלא כהוגן היות שנתפתה לזה ע"י מישוהו — כי צריך האדם להתרחק מן הרשע. וגם להיות חזק בדעתו מבלי להתפעל מפיתויים וכו' — עכ"ז הרי בפועל לא נחלקו על משה ואהרן אלא בהשפעתו של קרח].

וזהו כוונת רש"י בהביאו משל ל"מלך בור"ד שסרחו עליו מקצת מדינה", היינו לדייק שהנהגתם היתה "סרוחה" — באופן המאוס אצל המלך (כפי' של "סרחה" כפשוטו), אבל לא שהתכוונו למרוד בהמלך יי (ובפרט באופן שיתחייבו מיתה עבור זה).

אינו מובן מ"ש רש"י: "אמר הקב"ה יפה אמרת" היינו שהקב"ה מסכים לטענת משה "האיש אחד (ותיבות אלו מנתיק רש"י) יחטא" — והרי הקב"ה הודיע שלא אחד חטא אלא שלשה?

ה) "אני יודע" — לכאורה מיותר כי החידוש הוא רק ב"אני . . מודיע". ובפרט שרש"י מוסיף זה על ל' ה' מדרש "יודע"!

בכללות הענין קשה:

בפסוקים הקודמים נזכר כמה פעמים שבמחלוקת קרח על משה ואהרן הש"תתפו אנשים רבים — "ויקומו . . ואנ"שים מבניי חמישים ומאתים . . ויקהלו על משה ועל אהרן וגו'", ומשה דבר "אל קרח ואל כל עדתו", והוכיח גם את "כל עדתו", ועד שאמר "אתה וכל עדתך הנועדים על ה' יי", ובפרש"י יי: "שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל וכו'" — שמכל זה מוכח שלא אחד בלבד חטא במחלוקת זו (גם לפי דעתו של משה) — ואיך אמר משה "האיש אחד יחטא גו'?"

ג. והביאור בכ"ז יי:

בפירושו עה"פ "ויקהל עליהם קרח גו'" (שלפני פסוק זה) כתב רש"י: "הלך אצל השבטים ופתה אותם כסבור רין אתם ויעלי לבדי אני מקפיד איני מקפיד אלא בשביל כולכם כו' עד שנתפתו כולם".

היינו שקרח הוא אשר פיתה את

19) פרש"י ריש פרשתנו. וראה שם: משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים כו'.
20) ראה בראשית ג. א ואילך ובפרש"י שם, יד. וראה קונטרס ומעין ע' 98.
21) משא"כ לפי' התנחומא ובמדבר' כאן. ראה לעיל הערה 12.

16) פרשתנו שם — ב. ג. ה. יא.
17) פרשתנו שם, ד. וראה גם פרש"י שם, ז.
18) ראה גם רמב"ן (כאן פסוק כא), ראב"ע, ספורנו (כאן). פי' מהרז"ו לבמדבר' כאן.

בפ"ע כפי שנדפס יי — אלא בהמשך למ"ש לפנ"ז: "וידוע אתה מי החור"טא": "האיש אחד הוא החוטא (אבל שאר העם רק "סרחו") ואתה (היודע מחשבות) על כל העדה תקצוף, בתמי!

ובתשובה לטענתו של משה "אמר הקב"ה יפה אמרת" והכוונה בזה ל- כללות טענתו יי של משה שאין להע" ניש אלא את "החוטא" ולא אלו שרק "סרחו". אולם בנוגע לפרט, אין הדבר כמו שמשע"ה הי' יודע וסבור שהי' חוטא אחד, אלא ש"אני יודע יי ומודיע

(24) וכן משמע בדפוס ראשון, ושני, ובפרש"י כת"י, שבכולם חסרה הנקודה (המפסקת בין התיבות שרשי מעתיק — לפירושו) בין תיבות "האיש אחד" לתיבת "הוא".

(25) כי ד"ה אחד הוא, כנ"ל בפנים.
(26) משא"כ בתנחומא לא נזכר אלא "אני מודיע" (ולא "אני יודע") כי לפי התנחומא גם משה ידע שכמה מהם חטאו * (וכנ"ל הערה 11 שבתנחומא אי' שמרדו וכו' עשרה או עשרים ** מהם) והחידוש שבמענה הקב"ה הוא ש"אני מודיע" לכל בניי (ע"י העושה) מי חטא כו', אבל ל- פרש"י החידוש הוא גם שרק "אני יודע" כי בזה שלל טענתו של משה שאיש אחד הוא החוטא, כי משה לא ידע שג' בגור "חוטאים" הם.

(*) ולפי התנחומא צ"ל ש-האיש אחד הוא החוטא העיקרי, וכיו"ב, וראה רבינו בחיי כאן.

(**) וי"ל שכולל גם ב"ב דקרח ודתן ואבירם וכדו"ל שגם נשיהם כו' חשתתפו במחלוקת ואדברא (סנהדרין קי', א. תנחומא פרשתנו ג. במדבר יח, ד) ובני קרח הוצ' רכו לעשות תשובה (פרש"י פנחס כו, יא) וכיון שגם "יונקי שדיס" היו ביניהם (תני חומא שם. במדבר שם. פרש"י טז, כז), לכן ב' סברות: עשרה או עשרים.

אמנם היות ו"מקצת המדינה" סרחו עכ"פ, הרי מסתבר שיש ביניהם מי שהוא (אחד, לפחות) שהסיתם והביאם לידי סרחון זה — (ובזה גופא) ה"ה "חוטא" ממש במרידה נגד המלך. וזהו שכתב רש"י: "ואינו יודע מי החוטא" (בל' יחיד) — היינו המסית והגורם להסרחון. משא"כ אנשי "מקצת המדינה" שאין לקרואם "חוטאים" יי אלא ש"סרחו" יש כאן יי.

ולכן במלך בוד' מכיון שא"י מי החוטא ה"ה נפרע מכולם, שהרי ב- פועל "סרחו" עליו כולם, אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא, וא"כ לא יתכן שאלה שרק "סרחו" ייענשו בעונש החמור של החוטא.

וטענתו זו של משה מבארה רש"י ומפרשה בתיבות הכתוב (ואינו דיבור

(22) ומ"ש (פרשתנו יו, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם", ובפרש"י (טז, ז): "הם חטאו על נפשותם כו'" הנה הר"ג איש — סוג בפ"ע (שהרי ל"ג העלו בנוגע להם — כי עמדו פתח אוה"ק, ונחלקו על הקב"ה ע"ז שהקריבו ספרות בכלי שרת' בחוץ, ולכן עונשם ב"אש יצאה מאת הוי" — בדוגמת (ולא ממש) נדב ואביהוא — ראה פרש"י יו, יג).

וצ"ע איך הוא ע"פ פשוטו של מקרא.
(23) ומ"ש רש"י (שם, ד): "שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל כו'. כי גם בעגל הי' זה ע"י מפתים (ערב רב וכן במתאוננים כו'), גם י"ל: יש בכלל חטא (דעגל וכו') — סרחון, ולכן הי' סרחון רביעי אף שאינו חטא רביעי (כי במרשתנו אינו אלא סרחון) — אבל לא משמע כן מפרש"י (טז, ד): "שסרח על אביו ופיס", היינו שגם בפעם הראשונה הי' פיוס דסרח.

באופן של "סרחון" בלבד, אלא ש"חוטאים היו — ולאחר כ"ז דגם משה רבינו לכף זכות ואמר "האיש אחד יחטא" !!

ומזה ההוראה עד כמה צריך כאו"א (שבכאו"א יש בו מבחי' מרע"ה) לפעול ולהשריש בנפשו מדה זו — לדון את חבריו לכף זכות, ועד ש"אפילו כשהנהגת חבריו היא באופן השולל לכאורה כל לימוד זכות, בכ"ז עליו להפך בזכותו וכתוצאה מזה — הרי גם יעשה כל התלוי בו להחזירו ולהעמידו בדרך הישרה.

(משיחת ש"פ קרח תשל"א)

(29) ראה מנחות סה, א: משה רבינו איהב ישראל הי'.
(30) תניא רפמ"ב.

מי חטא" — שלא קרח בלבד חטא אלא גם דתן ואבירם חטאו (משא"כ שאר העדה), וזהו שאמר הקב"ה "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם", כי שלשתם "חוטאים" הם.

ד. ההוראה בעבודת האדם — מ"פרש"י זה בפנימיות הענינים:

מסופר בפרשה י' ששלח "משה לק" רוא לדתן ולאבירם גו' " והם מיאנו לבוא וענו בעזות גדולה י": "המעט כי העליתנו . . להמיתנו במדבר וגו' העיני האנשים ההם תנקר גו' ", עד אשר ש"ו יחר למשה מאד" — שכ"ז מורה שהשתתפותם במחלוקת לא הי'

(27) פרשתנו שם, יב ואילך.

(28) ראה מו"ק טז, א: מתפקד בעל דין בשלוחו דב"ד כו'.

קרח

מבסה"מ — שבספר היד הוא מביא את הכתובים לבסוף ** (בה"ב) ולראי' ש"השומרים הם הכהנים והלויים שנאמר כו' ", דבפשטות כוונתו לומר ש"כתובים אלה אנו למדים הפרט שחיוב שמירה זו מוטל על הכהנים והלויים — משא"כ בסהמ"צ — שהם מקור ולימוד על עצם חובת השמירה י'.

(ב) אם מצות השמירה אינה מפני פחד מאויבים ולסטים אלא ל"כבודו", של המקדש י', הרי היתה צריכה להיות שמירתו כל היום וכל הלילה י', והי'

א. מן הכתובים שבפרשתנו: המדב' רים בשמירת המקדש למד הרמב"ם בספר המצות: "שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו ולגדלו והוא אמרו: לאהרן ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, רוצה לומר אתם תהיו לי לפני תמיד. וכבר נכפל זה הציווי בלשון אחר והוא אמרו: ושמרו את משמרת אהל מועד וכו'".

והנה בספר היד' מבאר הרמב"ם את המ"ע דשמירת המקדש וז"ל: "שמירת המקדש מצות עשה, ואעפ"י שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". וממשיך בה"ב "ושמירה זו מצותה כל הלילה, והשומר רים הם הכהנים והלויים שנאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות כלומר אתם תהיו שומרים לי והרי נאמר ושמרו את משמרת אהל מועד, ונאמר: והחונים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת ה' קודש".

וצלה"ב:

(א) טעם השינוי בספר ההלכות:

(8*) וראה שם ריש פרק שלפניו: מ"ע לירא מן המקדש שנאמר כו'.
(9) ואין לומר שהראי' מהכתובים קאי על כל מה שכתב לפניו גם על עצם שמירת המקדש שבה"א, ולא כתבו בתחלה בה"א, בכדי שיכלול גם הפרט שהשומרים הם הכהנים והלויים, כי: (א) לא משמע כן בפשטות לשונו, והשומרים הם הכהנים והלויים שנא' כו' ", (ב) הדין שבאמצע (ש"המצותה כל הלילה) לא גלמוד מכתובים אלה, (ג) לפי"ז הו"ל לכלול גם משי"כ אח"כ בה"ד "הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ" שגם זה למדין בספרי (עה"פ, ועד"ז בספרי זוטא) מפסוק זה עצמו "אתה ובניך אתך גו' ", וכמו שהביא בסהמ"צ שם.
(10) כי"כ בסהמ"צ שם. פיהמ"ש ריש תמיד. ועד"ז הוא בפי' הראב"ד ריש מס' תמיד, ושומרים את המקדש בשביל כבודו".
רא"ש שם. מאירי שם. רע"ב ריש תמיד ומדות.
(11) כדעת המפרש. פי' הראב"ד. וכ"ה דעת הרא"ש שם, לפי דעת האחרונים. אבל ראה לקמן הערה 49. וראה מנין המצות להרמב"ם שבראש ספר היד שאף שנכתב בקיצור הכי נמרץ בכל זה דייק וכתב — במ"ע כב "לשמור בית זה תמיד", ובראב"ד שם (כט, א) הביא חילוקים ברוחות.

- (1) ית, א. ואילך.
- (2) מ"ע כב. ועד"ז בחינוך מצוה שפ"ח.
- (3) שם, ב.
- (4) שם, ד.
- (5) רפ"ח מהל' בית הבחירה.
- (6) מספרי זוטא — הובא בילקוט — (פרשתנו שם) כנסמן בכסף משנה.
- (7) במדבר ג, לת.
- (8) שבתראי הוא וכתבו בלה"ק (משא"כ ספהמ"צ שכ' בערבית).